

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำรงบทบาทมารดาเป็นกระบวนการที่มารดาเรียนรู้พฤติกรรมการเป็นมารดา และมีความสำเร็จในการกระทำบทบาทการเป็นมารดารวมทั้งสามารถผสมผสานพฤติกรรมของการเป็นมารดาเข้ากับบทบาทอื่น ได้อย่างมีความสุข จนกระทั่งมารดาสร้างสึกสบายใจ พึงพอใจในการแสดงเอกลักษณ์ของการเป็นมารดา (maternal identity) (Mercer, 1985) การดำรงบทบาทมารดาพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด (Rubin, 1967a) เป็นการผสมผสานกันระหว่างกระบวนการ ทาง การ คิด รู้ (cognitive) และ ทาง สังคม ที่ได้จากการเรียนรู้ และ การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ของมารดา กับบุตร (Mercer, 1981) องค์ประกอบของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาตามแนวคิดของเมอร์เชอร์ (Mercer, 1981; 1986; 1995) ประกอบด้วย 1) ความผูกพันกับบุตร (attached to the infant) โดยมารดาแสดงพฤติกรรมการยอมรับบุตร การเอาใจใส่และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร 2) ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา (competence/acquiring skills) เป็นการนำทักษะในการดูแลบุตรมาใช้ในการกระทำพฤติกรรมของมารดา ทักษะดังกล่าวประกอบด้วย ทักษะการปฏิบัติ เช่น การอาบน้ำ การอุ้ม การให้นม เป็นต้น และทักษะทางปัญญา คือ ความสามารถในการแปลพฤติกรรมของบุตรว่า พฤติกรรมของบุตรที่แสดงออกมามีความหมายอย่างไรและสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นได้ (Bobak & Jensen, 1993) และ 3) ความพึงพอใจในบทบาทมารดา (gratification/satisfaction in the role) มารดา มีความสุข มีความรู้สึกสบายใจ มีความภาคภูมิใจที่ได้กระทำบทบาทมารดา (Koniak-Griffin, 1993; Sherven, Scolovene & Weingarton, 1999) เมื่อมารดา มีความผูกพันกับบุตร และ มีความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา จะมีผลทำให้มารดาพึงพอใจในบทบาทมารดา (Mercer, 1995) เมอร์เชอร์กล่าวว่า (Mercer, 1981; 1985; 1995) กระบวนการพัฒนาความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาประกอบด้วย 4 ระยะคือ 1) ระยะเตรียมตัวเข้าสู่บทบาท (anticipatory stage) เกิดขึ้นในระยะตั้งครรภ์ เป็นการปรับตัวทางด้านจิตสังคมของมารดา โดยมารดาจะค้นหาข้อมูลและเลือกรูปแบบบทบาทสำหรับตนเองในขณะตั้งครรภ์จากบุคคลรอบตัว จากนั้nmารดาจะจินตนาการถึงการกระทำบทบาทของตนเองและทดลองกระทำบทบาท 2) ระยะการกระทำบทบาทตามรูปแบบ

และความคาดหวังของบุคคลอื่น (formal stage) เกิดขึ้นเมื่อมารดาคาดคะเนบุตร พฤติกรรมของมารดาในระยะนี้มีอิทธิพลมาจากความคาดหวังของบุคคลอื่นร่วมกับ โนทัศน์ต่ออบบทบาท (role concept) ของตนเอง พฤติกรรมของมารดาในระยะนี้คือสามารถแยกแยะบุตรของตนเอง และเริ่มให้การดูแลบุตร 3) ระยะพัฒนาบทบาทมารดาที่เพิ่มมาสมกับตนเอง (informal stage) เกิดขึ้นเมื่อมารดากระทำบทบาทตามที่ตนเองเลือก และพัฒนาบทบาทให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะกับวิชีวิตของตนเอง มารดาเรียนรู้สืบสานสัญญาณของบุตรที่แสดงออกมา (cues) และมารดาสามารถตอบสนองความต้องการของบุตรได้เหมาะสม และ 4) ระยะรับบทบาทเข้ามายืนเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง (personal stage) เกิดขึ้นเมื่อมารดาค้นพบบทบาทที่เป็นรูปแบบของตนเอง มารดา มีความรู้สึกผสมผสานบทบาทมารดาของตนเองเข้ากับบทบาทอื่น ได้ โดยมารดา มีความรู้สึกสอดคล้องกันระหว่างตนเอง และบทบาท มารดาซึ่งเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และยอมรับการกระทำการ บทบาท มารดาของตนเอง มารดา รู้สึกมั่นใจในการแสดงออกลักษณะของการเป็นมารดา พึงพอใจในบทบาทมารดา มารดา ส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ได้อย่างสมบูรณ์ แต่ยังมีมารดาอีกส่วนหนึ่งที่ประสบความยากลำบากในการดำรงบทบาทมารดา (Mercer, 1981) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาที่มีบุตรคนแรก ทั้งนี้เนื่องจาก มารดาที่มีบุตรคนแรกกระทำการ ซึ่งเป็นบทบาทใหม่ ที่ถือว่า เป็นจุดเปลี่ยนผ่านของบทบาทที่สำคัญ (critical role transition point) มารดาต้องเผชิญกับความท้าทาย ทำให้มารดาต้องใช้ศักยภาพ และความสามารถ ต่อการปรับตัวทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อเรียนรู้บทบาทมารดา ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม (Pridham & Chang, 1991) การประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เมอร์เซอร์ (Mercer, 2004) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดา ได้แก่ ปัจจัยด้านมารดา ปัจจัยด้านทารก และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยด้านมารดา คือ อายุ การศึกษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ประสบการณ์ในการดูแลทารก ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพล ต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา มารดาที่มีอายุมากมีความพร้อมต่อการเป็นมารดามากกว่า มารดาอายุน้อยเนื่องจาก มีภูมิภาวะมากกว่า ทำให้บุคคลสามารถปรับตัว และทนต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต (Mercer, 1981) จากการศึกษาของสุสัมahan ยิ่มແຢັນ (2530) พบว่ามารดาที่มีอายุมากกว่ามีการปรับตัวต่ออบบทบาทการเป็นมารดา ได้ดีกว่ามารดาที่มีอายุน้อย นอกจากนี้ระดับการศึกษา เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้บุคคลมีการพัฒนาทางสติปัญญา และมีความสามารถในการเรียนรู้ และปรับตัว การศึกษาของราล์ฟ (Ralph, 1977 as cited in Mercer, 1981) พบว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีพฤติกรรมการปรับตัว ต่ออบบทบาทการเป็นมารดา ดีกว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ส่วนรายได้เฉลี่ยของครอบครัวเป็นแหล่งปัจจัยชั้นนำของบุคคล มารดาที่มีรายได้ดีย่อมสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในชีวิต ได้ดี สามารถแสวงหา

สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ได้ดี โดยไม่ต้องคำนึงถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ (Reeder, Martin, & Koniak, 1997) จากการศึกษาของศรีโภสภा แท่งทองคำ (2533) พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการค่านอกจากนี้ประสบการณ์การดูแลทารก มีผลต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการค่า เนื่องจาก ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกทำให้มาตรการมีโอกาสในการเรียนรู้ และคุ้นเคยต่อการดูแลทารกมาก่อน ในขณะที่มาตรการที่ขาดประสบการณ์จะมีความวิตกกังวลและไม่แน่ใจต่อทบทวนการเป็นมาตรการของตน และไม่สามารถคาดการณ์ตอบสนองและความต้องการของบุตร ได้ (Rutledge & Pridham, 1987) จากการศึกษาของกรอส (Gross, 1989 as cited in Mercer, 2004) พบว่า มาตรการที่เคยมีประสบการณ์ในการดูแลทารกจะมีความมั่นใจและความสามารถในการดูแลทารกดีกว่ามาตรการที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการดูแลทารก

ปัจจัยด้านทารกที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการคือ ภาวะอารมณ์ (Temperament) และพฤติกรรมของบุตร (Behavior) มาตรการที่มีบุตร ที่มีภาวะอารมณ์หุ่นหิ่น (temperamentally difficult) จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับตนเอง ตรงกันข้ามกับมาตรการที่มีบุตรเลี้ยงง่าย จะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (Leifer, 1980 as cited in Mercer, 2004) ซึ่งทำให้มาตรการมีความเชื่อมั่นในการแสดงบทบาทการค่าในการเลี้ยงดูบุตร ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (Mercer, 1986) จากการศึกษานิคุบล รุจิรประเสริฐ (2539) พบว่า สุขภาพของทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อยมีความสัมพันธ์ทางลบกับการแสดงบทบาทการเป็นมาตรการ นอกเหนือไปจากข้อด้านสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งสำคัญต่อการความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการค่า จากการศึกษาของนิสตรอมและโอลิงค์ (Nystrom & Ohrling, 2004) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่ทำนายความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการค่า

มาตรการที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนการค่าอย่างเหมาะสม สามารถผลสัมฤทธิ์ทางการค่าเข้ากับบทบาทอื่นได้อย่าง มีความสุข สนับสนุน พึงพอใจในบทบาทมาตรการที่ตนเอง กระทำจะส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร ทำให้บุตรมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภาวะสุขภาพที่ดี ตลอดจนมีการแสดงออกของอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสม หากมาตรการไม่สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีต่อทบทวนใหม่ได้ หรือมีการปรับตัวได้ไม่ดีจะเกิดความขัดแย้ง ความคับข้องใจ และ มีภาวะเครียดต่อทบทวน (Koniak-Griffin, 1993; Walker, Crain, & Thompson, 1986) สิ่งเหล่านี้ทำให้มาตรการโดยขาดความสามารถอย่างยิ่งมาตรการที่มีบุตรคนแรกเกิดความรู้สึกด้านลบ เกิดภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล สืบเนื่อง รู้สึกเป็นทุกข์ ท้อแท้ หมดกำลังใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลทำให้มาตรการขาดความอดทน ขาดความรัก ความสนใจดูแลบุตร ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุตร ได้อย่างเหมาะสม ทำให้บุตรเจ็บป่วย มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการช้ากว่า

ปกติ (Clark & Affonso, 1979; Reeder, Martin, & Koniak, 1997) ตลอดจนบุตรอาจถูกทำร้ายหรือถูกทอดทิ้งในที่สุด (Mercer, 1981) ดังนั้นพยาบาลผดุงครรภ์ควรเห็นความสำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนมาตรฐาน โดยมีการจัดเตรียมมาตรฐานให้มีการเรียนรู้ทบทวนมาตรฐาน เพื่อกระทำการทบทวนมาตรฐานได้อย่างเหมาะสม (Mercer & Walker, 2006)

การส่งเสริมความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนมาตรฐาน เป็นบทบาทที่สำคัญของพยาบาลผดุงครรภ์ โดยมีการส่งเสริมในทุกองค์ประกอบของความสำเร็จในการดำเนินงานทบทวนมาตรฐาน ที่สอดคล้องกับระยะของกระบวนการพัฒนา ความสำเร็จในการดำเนินงานทั้ง 4 ระยะ ดังนี้ ในองค์ประกอบแรกคือความผูกพันกับบุตร พยาบาลผดุงครรภ์ควรให้ความรู้และสอนทักษะเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันกับบุตรตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นระยะการเตรียมเข้าสู่ทบทวน (Mercer, 1981; 1986; 1995) โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความผูกพันกับบุตร สอนทักษะการสร้างความผูกพันกับบุตร เช่น การให้มาตรฐานหน้าห้องนอนเพื่อสัมผัสนูตรในครรภ์ผ่านทางหน้าห้อง และจินตนาการถึงบุตรในครรภ์ มาตรฐานคุณภาพกับบุตรในครรภ์ นับการดื่นของบุตรทุกวัน และให้โอกาสสามารถได้สัมผัส โอบกอดบุตร สนับสนุนตัวบุตร ในระยะคลอด ซึ่งเป็นระยะการกระทำการทบทวนตามรูปแบบ และความคาดหวังของบุคคลอื่น (Mercer, 1981; 1986; 1995) นอกจากนี้พยาบาลผดุงครรภ์ควรส่งเสริมให้มาตราและบุตรมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยจัดให้มาตราและบุตรได้อยู่ร่วมกันภายหลังคลอดและกระตุ้นให้มาตราให้หันมุตระดูยนนมมาตรา ซึ่งถือว่าเป็นระยะพัฒนาทบทวน มาตราที่เหมาะสมกับตนเอง (Mercer, 1981; 1986; 1995) เพื่อเป็นการส่งเสริมองค์ประกอบความผูกพันกับบุตร อย่างต่อเนื่อง พยาบาลผดุงครรภ์ควรโทรศัพท์ติดตามทั้งในระยะตั้งครรภ์และหลังคลอดเพื่อให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่มาตราเมื่อมีปัญหาในการสร้างความผูกพันด้วยตนเองที่บ้าน และส่งเสริมกำลังใจแก่มาตรา

สำหรับองค์ประกอบที่สองคือความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมาตรา พยาบาลผดุงครรภ์ควรให้ความรู้และสอนเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมของมาตราตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นระยะการเตรียมเข้าสู่ทบทวน (Mercer, 1981; 1986; 1995) โดยในระยะตั้งครรภ์ให้มาตราฝึกปฏิบัติทักษะในการดูแลบุตร เช่น การให้หันมุตระดู อาบน้ำ อาบน้ำบุตรเป็นต้น และพยาบาลผดุงครรภ์ควรให้โอกาสสามารถในการโอบกอดบุตรในระยะคลอด ซึ่งเป็นระยะการกระทำการทบทวนตามรูปแบบ และความคาดหวังของบุคคลอื่น (Mercer, 1981; 1986; 1995) ในระยะหลังคลอดพยาบาลผดุงครรภ์ควรส่งเสริมให้มาตราปฏิบัติพฤติกรรมของมาตรา โดยกระตุ้นมาตราให้หันมุตระดูยนนมมาตรา อุ่นบุตรด้วยตนเอง อาบน้ำให้บุตรด้วยตนเอง อีกทั้งควรให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อสัมภាពของบุตรที่แสดงออกมากและการตอบสนองความต้องการของบุตรที่เหมาะสม ซึ่งถือว่าเป็นระยะพัฒนาทบทวนมาตราที่เหมาะสมกับตนเอง (Mercer, 1981; 1986;

1995) และเพื่อเป็นการส่งเสริมองค์ประกอบความสามารถในการปฏิบัติกรรมการเป็นมารดาอย่างต่อเนื่อง พยาบาลพดุงครรภ์ควรมีการโทรศัพท์ติดตามทั้งในระยะตั้งครรภ์และหลังคลอด เพื่อให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่แม่เมื่อมีปัญหาในการฝึกปฏิบัติทักษะในการดูแลบุตรที่บ้าน และเป็นการส่งเสริมกำลังใจแก่มารดา ส่วนองค์ประกอบที่สามเมื่อมารดาสามารถสร้างความผูกพันกับบุตรซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกของความสำเร็จในการดูแลบุตรตามมาด้วย ความสามารถในการปฏิบัติกรรมการเป็นมารดาในการดูแลเด็กบุตรซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สองของความสำเร็จในการดูแลบุตรที่สำคัญ ทำให้มารดาเกิดความสุข สนับสนุนรู้สึกมั่นใจในการแสดงออกถึงความสามารถที่เป็นมารดาที่สามของความสำเร็จในการดูแลบุตร ซึ่งเป็นระยะรับบทบาทเข้ามายืนเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง พยาบาลพดุงครรภ์ควรส่งเสริมความรู้สึกมั่นใจในการแสดงออกถึงความสามารถด้วยการให้กำลังใจ ชุมชน โดยการโทรศัพท์ติดตาม ส่งผลให้มารดาเพิ่งพอใจในบทบาทมารดา ถือว่ามารดาประสบความสำเร็จในการดูแลบุตร โดยระยะ 4-6 สัปดาห์ แรกหลังคลอดเป็นระยะที่สำคัญของการเริ่มต้นพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดา กับบุตร (Mercer, 1985) ถ้ามารดาไม่มีความสำเร็จในการดูแลบุตรในระยะนี้ ได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้มารดาไม่มีความรู้สึกมั่นใจในการกระทำการดูแลบุตร และสามารถพัฒนาความสามารถในการกระทำการดูแลบุตร จนกระทั่งมีความสำเร็จในการดูแลบุตรในระยะต่อไป

จากการบทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การส่งเสริมความสำเร็จในการดูแลบุตร มารดา นั้น ได้ให้การส่งเสริมเพียงองค์ประกอบเดียว รวมทั้งการวัดความสำเร็จในการดูแลบุตร คือการมีความสำเร็จในการดูแลบุตร นั่น รวมทั้งการดูแลบุตร นั่น และไม่ได้ส่งเสริมความสำเร็จ ในทุกระยะของกระบวนการพัฒนาความสำเร็จในการดูแลบุตรมา จากการศึกษาของสุดรัก จิตต์ หทัยรัตน์ (2535) ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้บทบาทมารดา ระหว่างมารดา กลุ่มทดลองที่ได้รับ คำแนะนำตามพัฒนา กิจ (developmental task) ของมารดา โดยให้คำแนะนำในระยะตั้งครรภ์ 1 ครั้ง และระยะหลังคลอด 1 ครั้ง พบร่วมกัน พบว่า มารดา วัยรุ่น ครรภ์ แรกที่ได้รับข้อมูลและคำแนะนำตามพัฒนา กิจ ของการเป็นมารดา มีการรับรู้ การเป็นมารดา ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับคำแนะนำตามปกติ และการศึกษาของ รุ่งพิพิพัช ไชโยยิ่งยง (Chaiyoyingyong, 2001) ศึกษาผลของการพยาบาลระบบสนับสนุน และให้ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการเลี้ยงบุตร โดยให้ความรู้ในระยะตั้งครรภ์ 1 ครั้ง และระยะหลังคลอด 1 ครั้ง พบร่วมกัน ที่มีบุตรคนแรกที่ได้รับการพยาบาลระบบสนับสนุน และให้ความรู้ มีคะแนน การดูแลบุตรมาในด้านการสร้างสัมพันธภาพกับบุตร และด้านความสามารถและความพึง พอยู่ในบทบาทมารดา กว่ามารดา วัยรุ่น ที่มีบุตรคนแรกที่ได้รับการดูแลตามปกติ และการศึกษา ของพรรรณิกา ทองมรงค์ (2537) ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความผูกพันในระยะตั้งครรภ์ต่อ

ความผูกพันระหว่างมารดาภัยบุตร ณ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต ๖ ขอนแก่น โดยให้โปรแกรมส่งเสริมความผูกพันในระยะตั้งครรภ์ พบร่วมกับกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมมีคะแนนความผูกพันระหว่างมารดาภัยบุตรสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจ ที่ศึกษาผล ของการเตรียมมารดาเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่มีบุตรคนแรก ในทุกองค์ประกอบของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาและในทุกระยะของกระบวนการพัฒนาความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของเมอร์เชอร์ (Mercer, 1981; 1985; 1995) โดยผู้วิจัยคาดว่าการให้ความรู้และสอนทักษะการปฏิบัติแก่มารดาที่มีบุตรคนแรกเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันกับบุตรและทักษะความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดาในการดูแลบุตร ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ คลอด และระยะหลังคลอด รวมทั้งการติดตามทางโทรศัพท์ในระยะตั้งครรภ์และหลังคลอด จะสามารถส่งเสริมการสร้าง ความผูกพัน ระหว่างมารดาและบุตร ได้อย่างต่อเนื่อง และการสร้างทักษะความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของมารดา ทำให้มารดาภัยบุตรมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่มั่นคงอย่างต่อเนื่อง มารดาสามารถตอบสนองความต้องการของบุตร ได้อย่างเหมาะสมและมีความสามารถในการดูแลบุตร มารدامีความรู้สึกมั่นใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร มีความสุข รู้สึกสบายใจ พึงพอใจในบทบาทมารดา การที่มารดาประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา จะส่งผลให้บุตรมีการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สถาปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพอย่างเหมาะสมต่อไป (Koniak-Griffin, 1993; Walker, et al., 1986)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่มีบุตรคนแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการเตรียมมารดาภัยบุตรกับกลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ

สมมุติฐานการวิจัย

มารดาที่มีบุตรคนแรกกลุ่มที่ได้รับการเตรียมมารดาภัยบุตรมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ

นิยามศัพท์

การเตรียมมารดา หมายถึง การให้ ความรู้และการสอนทักษะการปฏิบัติแก่ มารดาที่มีบุตรคนแรกเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันกับบุตรและทักษะในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา ในระยะตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอด ตามแนวทางที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นจากแนวคิดของ เมอร์เซอร์ (Mercer, 1981; 1986; 1995) ใน 3 องค์ประกอบของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ได้แก่ 1) การมีความผูกพันกับบุตร 2) ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมของการเป็นมารดา และ 3) ความพึงพอใจในบทบาทมารดา โดยให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาทั้ง 4 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมตัวเข้าสู่บทบาท 2) ระยะการกระทำบทบาทตามรูปแบบ และความคาดหวังของบุคคลอื่น 3) ระยะพัฒนาบทบาทมารดาที่เหมาะสมกับตนเอง และ 4) ระยะรับบทบาทเข้ามายืนส่วนหนึ่งของตนเอง ผู้วิจัยให้ความรู้และสอนทักษะการปฏิบัติให้แก่ มารดาเป็นกลุ่ม จำนวน 3-6 คน ในระยะตั้งครรภ์และสอนเป็นรายบุคคลในระยะหลังคลอด โดยใช้แผนการเตรียมมารดาเพื่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา และการติดตามทางโทรศัพท์ รวมระยะเวลาในการเตรียมมารดา 17 สัปดาห์

ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา หมายถึง กระบวนการที่มารดาสามารถกระทำบทบาท การเป็นมารดา และสามารถผสมผสานพฤติกรรมของมารดากับบทบาทอื่น ได้อย่างมีความสุข จนกระทั่งมารดาฐานีสึกสบายใจ พึงพอใจในการแสดงออกถ้อยคำของการเป็นมารดา ประกอบด้วย พฤติกรรมหรือการปฏิบัติกิจกรรมของมารดาที่มีต่อบุตรใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความผูกพันกับบุตร ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมของการเป็นมารดา และความพึงพอใจในบทบาทมารดา ประเมินได้จากแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Maternal Role Attainment Scale [MRAS]) ที่พัฒนาขึ้น โดยครีสมร ภูมิสกุล อรพรวณ สมบูรณ์ทรัพย์ และอุษาศิริวัฒน์ (2547)

มารดาที่มีบุตรคนแรก หมายถึง ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ครั้งแรก มาฝากครรภ์ และคลอดบุตรครบกำหนดทางช่องคลอด และนอนพักรักษาตัวภายหลังคลอดที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะตั้งครรภ์ คลอด และหลังคลอด

การดูแลตามปกติ หมายถึง กิจกรรมการพยาบาล ที่มารดาซึ่งมีบุตรคนแรกได้รับขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอด และหลังคลอดตามวิธีที่ปฏิบัติเป็นประจำของโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก ได้แก่ การได้รับ ความรู้ คำแนะนำ และเข้าร่วมในโครงการเตรียมความพร้อมเพื่อการคลอด